

Lehtonoidanlukko

Stor låsbräken

Botrypus virginianus

Uhanalaisuusluokka (IUCN): erittäin uhanalainen (EN)

Uhanalainen ja erityisesti suojeltava (LSA 521/2021)

Rauhoitettu (LSA 521/2021)

Luonnehdinta

Lehtonoidanlukko on kookkain noidanlukkomme. Saniaisen itiöpesäkkeelliset yksilöt voivat kasvaa 20–50 cm korkeiksi, pesäkkeettömät lehdet jäävät matalammiksi. Lapa on melkein ruoditon, leveän kolmiomainen ja 2–3 kertaa parilehdykkinen. Lehti muistuttaa erehdyttävästi koiranputken (*Anthriscus sylvestris*) lehteä ja kasvi jää siksi helposti huo- maamatta. Sienijuurellinen lehtonoidanlukko voi myös viettää useita lepuvuosia maan alla ja kasvattaa maanpäälliset osat vain suotuisina vuosina.

Elinympäristö ja levinneisyys

Lehtonoidanlukko on kalkinvaatija, joka kasvaa varjoisissa ja puoliavoimissa lehdoissa ja kuusivaltaisissa rehevissä metsissä, joissa on paksu humuskerros. Nuorissa ohutsammaleisissa metsissä esiintymät voivat olla laajoja, jopa satojen pienten yksilöiden kokoisia. Vanhoissa paksusammaleisissa metsissä lehtonoidanlukko on yleensä niukka ja yksilöt ovat yleensä suurikokoisia. Lajilla on selvästi kaksitahoinen levinneisyys. Se kasvaa toisaalta Pohjois-Pohjanmaan ja Lounais-Lapin ja toisaalta Varsinais-Suomen ja Länsi-Uudenmaan kalkkialueilla.

Nykytila ja uhkatekijät

Aikaisemmin lehtojen raivaaminen pelloiksi ja nykyisin voimaperäiset metsänhoitotoimet ovat suurimmat syyt lehtonoidanlukon taantumiseen. Maanpinnan muokkaus ja ojitus ovat muuttaneet kasvupaikkoja lehtonoidanlukolle ja sen sienikumppanille epäedullisiksi. Merkittävä uhkatekijä on myös kalkinlouhinta, joka on hävittänyt eräitä lehtonoidanlukon kasvupaikkoja. Kaikkiaan noin 60 % lajin tunnetuista kasvupaikoista on suojeltu tai ne sisältyvät lehtojensuojeluohjelmaan.

Hoitosuositukset

Erityisesti suojeltavan lehtonoidanlukon kasvupaikat edustavat lehtoluontomme arvokkaimpia osia ja niiden suojelu on ensiarvoisen tärkeää. Kasvupaikoilla ja niiden lähiympäristössä ei tehdä voimakkaita hakkuita tai ojituksia. Varovaiset puuston harvennukset eivät liene haitallisia, jos ne eivät muuta paikan vesitaloutta. Metsänkäsittelyssä lehtonoidanlukko otetaan huomioon myös siten, ettei kasvustojen päältä ajeta eikä puutavaraa varastoida kasvupaikoille. Hakkuutähteet kuljetetaan pois alueelta.

Lähteet

- Hämet-Ahti, L., Suominen, J., Ulvinen, T. & Uotila, P. (toim.). 1998. Retkeilykasvio. 4. uudistettu painos. Luonnontieteellinen keskusmuseo, Kasvimuseo, Helsinki. 656 s.
- Mascher, J. 1987. *Botrychium virginianum*. Teoksessa Ingelög, T., Thor, G. & Gustafsson, L. (toim.). *Floravård i skogsbruket – Artdel. 2: a upplagan*. Skogsstyrelsen, Jönköping. S. 54.
- Ryttäri, T. 1997. Lehtonoidanlukko – stor låsbräken. Teoksessa: Ryttäri, T. & Kettunen, T. (toim.). *Uhanalaiset kasvimme*. Suomen ympäristökeskus ja Kirjayhtymä Oy, Helsinki. S. 85–86.
- Korvenpää, T. & Ryttäri, T. 2012. Lehtonoidanlukko – *Botrychium virginianum*. Teoksessa: Ryttäri, T., Kalliovirta, M. & Lampinen, R. (toim.). *Suomen uhanalaiset kasvit*. S. 72–73. Tammi, Helsinki.

Kuva: Jouko Rikkinen, CC-BY-NC-4.0, [Pinkka \(helsinki.fi\)](https://www.pinkka.fi/helsinki)